

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Annotationes Ioannis Bugenhagenij Pomerani in decem epistolas Pauli

Bugenhagen, Johannes

Basileae, 1524

VD16 B 9232

In Posteriolem Ad Timothevm epistolam Annotationes Ioannis Bugenhagenij
Pomerani.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36165

IN POSTE

RIOREM AD TIMOTHEVM

epistolam Annotationes Ioannis

Bugenhagij Pomerani.

ARGVMENTVM.

In hac secunda epistola, quia iam immolendus erat, Timotheũ hortatur Paulus, ut quẽadmodum cœpit, strenue pergat suum exequi officium: id est, ut spiritu dei fortis, intrepide & absq; pudore doceat quæ sunt fidei & charitatis, sicut ab ipso Paulo, & ex sacris literis didicerat: ut constans ad mortẽ usq; exemplo Pauli perduret, eo quod iam multi aliter docerent, multi offensi cruce retro cederent, multi etiã persequerentur Euãgelicam doctrinam qui ante fauere uisi fuerant. Atq; etiã tũc gliscere cœpissent, quos nouissimis temporibus multiplicandos prædixit, qui magna pietatis specie norunt occultare quicquid Euangelium Christi non patitur: sicut & superiore epistola uidimus: & loquuntur tantum quod impiæ aures libenter audiũt. Ob hæc omnia (quæ hodie regnant) iubet uigilare episcopum. Nam dum dormirẽt homines, superfeminata sunt zizania, Matth. 13. id est, doctrinæ demoniorum in hypocrisis loquentium mendacium.

LOCI

LOCI MAGIS INSIGNES IN HAC
EPISTOLA SVNT.

Primus, quod euāgelica gratia per Christum nobis à deo data est ante mundi constitutionem, sed nunc manifestata, cap. 1. Qui saluos fecit nos, &c. Hic locus prædestinationis clarius est tractatus ad Ephe. 1. & 3. Secundus, qui sit strenuus miles Christi, siue quilibet Christianus, siue in primis episcopus: nempe is qui accepto spiritu, id est cognita euangelica gratia, non erubescit de euangelio, aut scandalizatur exortatione, ut Phigellus & Hermogenes, quiq; nihil amplectitur, nisi sanam doctrinam, cap. 1. Ne igitur te pudeat, &c. Formā habeto, &c. Hūc suū manere stipendium, id est post crucem gloriam, exemplo Christi certum est, cap. 2. Memento Iesu Christi, &c. Quin & se exemplū fidei proponit ipse Paulus, cap. 1. Noui enim certusq; sum, &c. cap. 2. In quo malis adfligor, &c. cap. 4. Nam ipse iā immolor, &c. Hunc militem, si sit episcopus, sic in prælium accedit, cap. 4. Obtestor igitur, &c. quandoquidem, ut ait cap. 1. Nō dedit nobis deus spiritum timiditatis, sed fortitudinis & dilectionis & sobrietatis, &c. Tertius, quæ sit sana doctrina, nempe forma salutarium uerborum de fide & charitate (quæ audisti ex me in fide & charitate) sicut Paulus docet, & sicut ubiq; est in sacris lite

ANNOTAT. IOANNIS POM.

vis, cap. 1. Formam habeto, &c. cap. 2. Hæc cōmentā
fidelibus, &c. Stude teipsum, &c. cap. 3. Tu uero af-
fectatus es doctrinam meā, &c. Ac tu persistito in his
quæ didicisti, &c. Sana ergo doctrina non est, quæcūq;
non est de fide & charitate secundum formā sanorū,
siue salutarium uerborum, quæ nobis in sacris literis
proditā est. Iubet ergo uitari quicquid sanæ doctrine
aduersum est, prophanas uocum inanitates, ut supra
in epistola præcedente: contentiones & rixosas dispu-
tationes, stultas & ineruditas questiones, atque hæc
cap. 2. Prætere a hypocritarū doctrinas, & quæ que-
stus gratia, non pro ueritate & dei gloria docentur,
quæ est turpis adulatio, & mera insania à ueritate ab-
fabulas deficientiū hominū mente corruptorū, & qui-
bus adēpta est ueritas: ut superiore epistola dictū est.
Hæc habes, cap. 3. Illud autē scito, &c. & 4. Nā erit
tēpus, &c. Vides igitur quanta cura Paulus in his dua-
bus epistolis strenuū militē, & sanam doctrinam de-
scripserit. Insipientiā uero illorū, qui mente corrupti
& reprobī circa fidē, resistunt ueritati, siue sanæ do-
ctrinæ, in primis illorum qui in nouissimis diebus sub
specie pietatis fouebūt quicquid doctrine domini no-
stri Iesu Christi aduersum est. prædicit Paulus, cap. 3.
non ad finē usq; occultū iri, sed ante mundi finē manife-
stū fore omnibus. Quæ Pauli prophetia his nostris
temporibus cœpta est impleri: nisi quis excæcatus cor

IN EPI. PAV. AD TIM. II. 102

de hoc ipso adhuc non uideat. Sit Christo gratia, Amen.
Quartus, de uasis irae & uasis misericordiae, cap. 2.
Ceterum in magna domo, &c. Quem locum uide ad
Rhom. 9. Quintus, de resipiscētib. qui antea ueri-
tati resistebant, cap. 2. Erudientem eos, &c. quem lo-
cum in superiore epistola fecimus tertium. Sextus,
quod licet infideles non credant, tamen fidelis perma-
net deus, & promissiones eius uerae, &c. cap. 2. Si non
credimus, &c. qui locus quoq; est ad Rhom. 3. Nonne
incredulitas illorum? &c. Septimus, insignis locus
in hac epistola paucis adnotatus, quod soli ij seducun-
tur insanis doctrinis, qui seducendi sunt: & soli pere-
unt qui perire debent, cap. 2. Subuertunt quorundā
fidem, solidum tamen fundamentum dei stat, habens
signaculum hoc. Nouit dominus qui sint sui, & disce-
dat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Christi.
Sic Christus dixit, Ioannis 17. Nemo ex eis perijt,
nisi filius perditionis. Et Matthaei 24. Ita ut in er-
rorem inducātur, si fieri potest, etiam electi. Et Ioan-
nis 10. Oues meae uocem meam audiunt, & ego co-
gnosco eas, & sequuntur me, & ego uitam aeternam
do eis, & non peribunt in aeternum, & non rapiet eas
quisquam de manu mea. Ad tempus possunt aberrare,
sed reducuntur suo tempore à pastore Christo, ut est in
parabola euāgelica. Nouit enim oves suas etiā in me-

ANNOT. IOANNIS POMERANI
dio luporum. Quandoquidē signatas habet oues, &c.
Ergo interim dum ignoramus iudicia dei, etiā impijs
prædicandum est, obiurgandi sunt, monendi sunt. Pro
eis etiam cum fletu deprecandum, & omnia tentanda
per Christū, ut resipiscāt à diaboli laqueis, sicut hic di-
citur, quæ admodū Paulus p̄ suis Iudæis fecit, ut uides
Rhom. 9. Cū uero perire eos absq; spe uidemus, nihil
est quod amplius doleamus, iam de iudicio dei certū
quia nihil decessit nobis, nihil perijt, nisi quod iam ante
nobis ignorantibus perditum est. Hic dicendum est:
Iustus es domine, & rectum iudicium tuum.

Paulus apostolus.

Quæ ad hanc inscriptionem attinent, in superiori-
bus epistolis serè diximus, præter hoc quod dicit se-
cundum promissionem, uel ad promissionem uitæ in
Christo Iesu: per quod significat, non se terreni regni
prædicatorem. Nam hic audies, quod omnes qui pie
uolunt uiuere in Christo Iesu, persecutionem patien-
tur. Sed neq; se Mosaicæ legis prædicatorem, quæ ui-
tam huius temporis promittebat facientibus legem,
dicens: Si feceris, habitabis in terra tua, abundabis o-
mnibus bonis, pace gaudebis, hostes subijcientur tibi.
Si non feceris, lapidaberis, occidèris, fame & penuria
laborabis, seruiēs hostibus, è terra eijcicris, dispergè-
ris in uniuersum mundum, Deute. 28. Sed se esse apo-
stolum siue prædicatorem ad promissionē uitæ, siue ad

promittendam credentibus uitam, non in mundo, non in operibus legis, aut quacunq; gloria humana: sed in Christo Iesu, quæ uita spiritualis est, & uere pia per quam omnia moriuntur, quæ sunt huius creationis: ut tãdem mortificatis mēbris nostris, solus in nobis Christus uiuat, ut in Paulo qui dixit: *Viuo autem iam non ego, uiuit uero in me Christus.* Hanc uitam solum norunt credentes. Caro ne cogitare, aut somniare quidē potest: nam foris nihil nisi crux & mors uidetur. *Vnde 2. ad Corin. 4. Sed licet is qui foris est, &c.* ^{Gal. 2} ~~cor. par~~

Cui seruiò à maioribus.

Nihil refert ad salutem tuam, siue habueris parentes & auos pios, siue impios. Sicut Ezechie nihil obsuit patris Achas impietas, sicut nec rursus profuit Manasse impiissimo patris Ezechie pietas. Quid obsuit ex gentibus credentibus, quod patres coluerant demonia? Quandoquidem filij dei ex deo nascuntur, non ex sanguinibus, neq; ex uoluntate carnis aut uiri. Spiritus ^{patris} necessitas ad carnem non pertinet. Quid profuisset Paulo aut Timotheo parentum fides, nisi & ipsi in deum credidissent? Magna tamen gratia est, à puero ad deum institui recta fide parentum. Sed cui hoc nõ datum est, nihilominus habet, modò ueniat ad Christũ. Nec puto, quod hic Paulus dicit pertinere ad hoc, qd' episcopus sit irreprehensibilis, ut etiã ei obijci non possit progenitorum infidelitas: alioqui inter gen

ANNOT. IOANNIS POMERANI

tiles conuersos nemo potuisset esse episcopus. Infamia parentum aliquid est, quod impediatur, ne eligatur quis in episcopum: non tamen sic, sicut infamia propria domus, id est familiae, uxoris, & filiorum, ut dixi epistola superiore. Paulus igitur hic, ut admoneat Timotheum rectae fidei, dicit hoc quod non est, non praescribit quid esse debeat, ut satis clarum est.

In conscientia pura.

Pura conscientia est, quando in nullo tibi conscius es, te aliter uel uoluisse uel fecisse, quam sentiebas, in qua conscientia non est confidendum. Nam humanum cor adhuc tantum est, & intentio humana est, utcumque bona uel optima tibi uideatur: nisi conscientia sit spiritu fidei rectificata. Impie enim agit, qui confidit in cogitationibus suis, ut dicitur Prouer. 12. & 28. Qui confidit in corde suo stultus est. Et Paulus 1. Corin. 4. Neque me ipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, dominus est. Vide hoc in Paulo, Ipse seruiebat deo secundum legem, sicut ait ad Galatas 1. Abundantius existens amulator paternarum traditionum. Et ad Philip. 3. Secundum iustitiam quae in lege est, conuersatus sine querela. Nec erat sibi aliud conscius, sed Christum in lege & prophetis non uidebat, necesse ergo erat, ut impingeret in lapidem offensionis, & petram scandali, id est Christum, sicut supra ipse dixit

pura
conscientia

epistola 1. cap. 1. Vide quò cōducant bonæ cōscientiæ,
 & piæ intentiones, ut uocant, quando se secuta, uerbo
 dei non reguntur: ita ut nulli magis impingant in euan-
 geliū Christi, quàm sanctuli illi, qui sine uerbo dei &
 spiritu semel sibi sanctitatis opinionē arrogarūt, &c.
 Non ergo hic gloriatur de pura cōscientia, sed de deo:
 quod sic semper eū duxerit, ut uoluit, usq; nunc, quod
 nūc quoq; colat, sed uere, quē semper se colere putaue-
 rat, quod ad cōscientiā eius attinebat. Neq; negligē-
 dū est quod dicit: Gratiam habeo, &c. Ut scias ne hoc
 ipsum quidem ex nobis esse quod petimus. Oportet
 enim nos prius spiritu fidei illuminatos esse, antequā
 petamus: alioqui quid peteremus, nisi promissionibus
 dei certi essemus nos exaudiendos? Gratias ergo agit
 deo, qd' mentē iugiter pro Timotheo orandi dederit.

Desyderans te uidere.

Quod sancti cupiūt etiam se uidere secundū carnē,
 alibi diximus: item quid sit orare die ac nocte.

Vt suscites donum dei, &c.

Id est, ut nō negligenter cures negociū episcopi, tibi
 à me et ab illis qui adsuerūt, iniunctū, ut diximus supe-
 riore epistola. Non enim, inquit, negligentie spiritū,
 aut qui timeat in cōspectu aduersariorum, aut pudefi-
 at, & scandalizetur in cruce, dedit nobis Christianis
 deus: sed dedit nobis spiritum potētiae, qui etiā stet in

ANNOT. IOANNIS POMERANI

conspetu mortis, & inferorum, & omnis tentationis: & spiritum dilectionis, qua diligamus non solum amicos, sed etiam inimicos, ita ut audeamus uitam. Ita res fert, despondere pro eis. Et spiritum sobrietatis, qua non solum attendimus, ne grauemur crapula & ebrietate, sed etiam mente sobrii simus, non sapientes plus quam oportet, sed tantum secundum sanam doctrinam, ut non cum ebrijs dormientes, sed sobrii uigilemus ad omnem satanae insultum. Hæc tria, potestiam dilectionem, sobrietatem, opponit timiditati, siue spiritui timiditatis. Igitur inquit: qui potentiam dei nactus es, nihil est quod uerearis, uel tuam crucem, uel meam, &c. Quid enim trepidamus ad mortem, quibus uita æterna data est per euangelium?

In quo positus sum.

Suam uocationem iactat, non solum ut sciamus hoc esse uerbum dei, quod prædicat, quemadmodum solet: sed & multo amplius propter Timotheum. quasi sic dicat: Et tibi commissum est, sicut & mihi, & eundem spiritum habemus: sic ergo age, & sustine propter euangelium, ut ego, &c. Vt supra in locis diximus.

Cui credidi.

Scilicet per Christum: id est, illud quod credo & spero accepturum, scilicet redemptionem corporis huius per resurrectionem & uitam æternam, quando deus erit

erit omnia in omnibus: sicut infra dicit, Reposita est mihi corona iustitiæ, &c. Tunc fulgebūt iusti sicut sol in regno patris sui. Tunc accipiet quisq; secundum opera sua. Fideles, qui bona fecerunt, recipient uitam æternā: infidèles, qui sunt operarij iniquitatis, ignem æternum. Christiani omnia quæ sperant in utraq; uita, commissa & deposita habent in manu dei, unde se sciunt & credunt omnia accipere.

Nosti hoc, &c.

Hæc sunt exempla illorū, qui in tempore tētationis recedunt: rursus & illorū, qui exorta tētatione persistunt: ut Onesiphorus cum sua familia. Bona opera testimonium sunt fidei nostræ: sed sola tentatio & persecutio probat fidei constantiam & ueritatem.

C A P V T II.

OMnibus modis, quod & in priore epistola uidi-
dimus, agit, quo Timotheum episcopū etate
adhuc iuuenem, instiget ad curandū officium commis-
sum: id est, ut doceat, quæ à Paulo didicerat, & ea ipsa
alijs quoq; qui idonei fuerint, commendet docenda.
Atq; hic se fortificet per gratiam Christi, ut nullis ce-
dat laboribus, nullis terreatur minis, non curet alia
negocia relicto uerbo: quandoquidem uictus corporis
non deerit, cui etiam debetur corona æterna, de qua
in hac epistola sæpe loquitur. Et ut hæc adstruat, tri-

ANNOT. IOANNIS POMERANI

bus utitur similitudinibus, militis, athletæ & agricolæ. Et præterea addit exemplum Christi per crucem glorificati, quod & se imitari in suis dicit uinculis. Nonne hæc fortes sunt persuasiones?

Nemo qui militat, implicatur uitæ negociis. Scilicet ad quærendum uitæ ætæ, &c.

Deo, nõ est in græco, quod hæctenus in ueteri translatione legimus, ut simplex tantum sit similitudo. Sicut miles præter militiam nihil curat: sic tu qui munus suscepisti episcopi, hoc præsta relictis alijs negocijs. Salarium suo tempore nõ deerit, &c. corona nõ deerit certanti legitime, id est, quemadmodum oportet, fructus non deerit laboranti agricolæ, &c.

At sermo dei non fuit uinctus.

Philip. 1. Scire autem eos uolo, &c. Ego quidem in uinculis teneor: sed sermo per me prædicatus currit, ut in psal. Velociter currit sermo eius. Et 2. ad Thess. 3. Vult ut oretur, ut sermo domini currat.

Propterea omnia suffero.

Hic locus explicat id quod dicitur ad Coloss. 1. Nunc gaudeo super adflictionibus meis pro uobis, &c.

**Si non credimus, ille fidelis
permanet, &c.**

Increduli deū faciunt mendacem in suis promissionibus: ecce quanta eorū blasphemia? At deus, qui ipse est ueritas, non potest fieri mendax: nam se ipsum negare non potest, id est non potest fieri non ueritas, quæ ueritas est. Hoc enim esset deū amplius nō esse deum. Quæ sententia maximo solatio est adflictis conscientijs. Deus promisit, & mendax nō est, quod increduli nō accipiunt promissum. Nā credentes accipiūt, quod incredulis non debetur. Idē locus est ad Rho. 3. Quid enim si quidam illorum non crediderunt? &c.

Testificans coram domino.

Id est, in conspectu domini, ut etiam adiurati uideatur. Sciebat Paulus quantum decessurum erat fidei pugnis uerborum. Vult ergo, ut quibus est una fides, etiam eisdem uerbis loquantur de fide. Propterea supra dixit: formā habete, &c. Ex prophanis uerbis, id est, quæ non nouit scriptura, talia dissidia primum orta sunt, quando ad doctrinam sacram recepta sunt. Unde non solum libros, sed etiam animos hominum misere occuparunt.

Stude, &c.

Sic scribit iustificato, ne hoc aliō trahas: nam supra audisti, fortifica te per gratiā in Christo Iesu. Operariū, inquit, te presta, q̄ corā deo nō cogatur erubescere de neglecta seruitute, ut recte diuidas & scindas

ANNOT. IOANNIS POMERANI

filijs dei tibi commissis, panem uerbi diuini pro singulorum captu, & conditione. Ita ut tamen omnibus panem: id est, sermonem ueritatis dispartias, non ueremur traditionum humanarum, Matth. 24. Quis putas est fidelis seruus & prudens? &c.

Vt cancer morbus.

Sicut cancer morbus paulatim plus corporis occupat, ita illæ inanes uoces, si pro sacris recipiantur, tandem totam fidem extinguunt. Testes sunt Scotista & Thomista, &c. Tales sunt nouorum inuētores, sicut Hymenæus & Philetus, qui inceperunt asserere non aliam resurrectionem sperandam nobis, posteaquam iam resurrectio in Christo completa esset. Ita labuntur, qui extra scripturam suis ingenijs fidunt, & inuicibus & prophanis uerbis sacra se tractare putant.

Solidum tamen, &c.

Occupatio est: potuisses enim dicere, Quomodo subuertunt quorundam fidem, cum uera fides subuerti non potest? de qua dictum est: Et portæ inferorū non præualebunt aduersus eam. Respondet, uera fides non subuertitur, &c. ut supra in locis.

Cæterum in magna domo.

Iterum occupatio est: Cur deus impios sinit, ut alij seducant, alij seducantur? cur non eos sua dignatur gratia? Respondet per simile, de supellectili et instrumentis

in domo diuitis, sicut & Rho. 9. de uasis figuli, ubi legitur, &c.

Si quis expurgarit, &c.

Id est, nō cōsenserit eorū infidelitati, & impijs persuasionibus: erit uas, id est instrumentū dei, &c. Nomen enim uasis more hebraico, oīa instrumenta innuūt.

Sanctificatum, &c.

Quid sit sanctificatum, exponit dicens: Accommodum usibus domini, ad omne opus bonū preparatum, significat enim sanctificatum, more hebraeo, id quod domino segregatū est, & in usum eius paratū, Hierem. 1. Prius quā exires de uulua, sanctificaui te. id quod exponit sic, & prophetam in gētibus dedi te, scilicet, quando adhuc eras in utero materno. Gal. 1. Qui me segregauit ab utero matris meae, &c.

Iuueniles, &c.

Nequid habeāt uel in specie qd' accusent aduersarij.

Cum his.

Periphrasis est: id est, cum credentibus. Ex puro autē corde, dicit, ne putes aliquid esse, murmur illud oris sine fide. Quae ne inuocatio quidem est, ut non dicam de puritate cordis. Inuocant ex corde puro, qui credunt promissionibus dei, & non dubitant se accepturos quicquid petierint, &c.

AANNOT. IOANNIS POMER.
Stultas, &c.

Quia per talia leditur iustitia, fides, charitas, pax,
Cum mansuetudine.

Nō cum adulatione, aut simulatione, sicut de se scri-
bit 1. ad Theff. 2. Neq; eram unquam, &c. Vide su-
pra in septimo loco.

C A P V T III.

DE extremis temporibus supra diximus in su-
periore epistola: & alibi tempora periculo-
sa dicit, quia sub specie pietatis occultabūt omnia que
hic dicuntur, ad perdendas animas: sicut iam factum
est. Insipientia enim illorum nunc mundo proditur, si-
cut supra diximus.

Sui amantes.

Id est, sua quærentes, non quæ Christi sunt: sicut se-
quitur, avari, fastuosi, superbi.

Maledici,

Sive blasphemj: sicut hodie satis uidentur illi sancti,
blasphemj non solū in ueritatis professores, sed etiam
in euangelium Christi.

Parentibus immorigeri.

Sicut qui docent obedientiam, Prioris uel Guardia-
ni longe præferendam obedientiæ parentum. Et hoc

certe contra dei præceptum, doctrinæ habent demoniorum. Quamquam ista omnia vitia iam regnant in illis, & necessario regnant, qui Euangelium Christi in pectore non habent.

Ingrati, scilicet, & deo & hominibus.

Impij, sine fide, sine spiritu.

Carentes affectu, scilicet amicitie in homines.

Nescii fœderis.

Id est, mentientes, non seruantes pacta, quemadmodum qui etiam decipere gaudent. Alij pacta fidei seruant, donec eis nihil decedit. Subodorantes uero lucrum, aut incommodum uidentes, à fide resiliunt.

Calumniatores, id est, criminatores.

Intemperantes, id est Veneri dediti & adulterijs.

Tales in primis sunt, qui prohibent nubere: ut supra dictum est.

Immites, id est, sine misericordia & benignitate.

Negligentes bonorum.

Id est, quibus boni non sunt curæ: & proprie tales sunt qui leuibus animis nihil curant, siue iustum quid sit, siue iniustum.

Proditores, id est, secreta non seruantes, & insuper ad mortem tradentes homines recte de Euāgelio sentientes, contra traditiones humanas: & hi putant se obsequium præstare deo.

ANNOT. IOANNIS POMERANI

Præcipites iudicio: id est, secundum caput suum iudicantes quiduis, in quibus nihil est iudicij spiritus: secundum illud, Spiritualis homo dijudicat omnia, animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus dei.

Inflati, id est, qui recte sententiũ iudicio nõ cedunt.

Voluptatum amantes, &c.

Id est, sua quærentes, ut supra.

Habentes formam, &c.

Id est, hæc omnia tegentes pietatis specie, quæ intus non est, sicut Christus ad pharisæos dixit: Sepulchra foris dealbata, &c.

Et istos auersare.

Vides quod tunc cœperint, quos Paulus prædicit nouissimis temporibus multiplicandos.

Ex his enim sunt, &c.

Qui uero hodie tales sint, non ignoramus. Sunt enim qui cum non audeant, aut non possint manifeste ueritati euangelicæ contradicere, in secretis colloquijs, in secretis confessionibus, in priuatis domibus clanculũ uirus effundunt, dicentes: Cur credis hæresi? cur non credis, quod tui parentes crediderunt? Tanta beneficia præstât illi sancti, à quorũ cultu & inuocatione iam auocaris, oĩa pereũt missis cadẽtibus. Hæc agunt præcipue cũ mulierculis, quæ grauatas habent conscientias

conscientias, quæ ducuntur uarijs concupiscentijs, id est, nunc hoc nunc illud superstitiose experiuntur ab impijs & superstitiose doctis magistris: semper discunt, & ad omnem uentum doctrine inclinantur, & nunquam ad ueritatis notitiam perueniunt, Sicut fit omnibus (id quod nos experti sumus) qui de uia superstitutionis & traditionum humanarum, ad graues exonerandas conscientias secuti euangelium, Christi, quod ab omnibus liberat, non amplectuntur. Iannes & Iambres nomina sunt Magorum Pharaonis, quorum tamen nomina in nostris libris non exprimuntur. lege Exodi 7.

Tu uero, &c.

Summa est, meam doctrinam & exemplum imitare in promouendo euangelio. Qui insuper nosti sacras literas, in quibus hæc omnia sunt, & quorum indiget homo dei ad salutem.

Omnes qui pie uolunt uiuere

Nemo hic excipitur. Crux est probatio fidei, ergo sicut necessario adest fidei charitas, ita & patientia. Sed sicut hæc cedunt pijs in bonum, ita persecutoribus & seductoribus, qui obstant ueritati, quacumque tandem specie, cedit in damnationem quicquid egerint. Proficient in peius, id est, semper augetur eorum damnatio & excæcatio.

Sacras literas.

ANNOTAT. IOANNIS POM.

Si hæc uera sunt, quid doctrinis & traditionibus humanis uexaris?

CAPVT IIII.

Alii iudicior

Lex,
Euāgeliū.

Adiurat rursum Timotheum, ut omnibus modis undecunq; accepta occasione, quocunq; tempore pergat exequi, quæ sui sunt muneris: id est, ut prædicet instanter, siue tempestiuam siue intempestiuā prædicationē quis interpretetur, nihil referre. Verbū dei sicut personis aut locis nō est alligatum, ita neq; temporibus, utcunq; iudicetur. Semper uerbo opus est, ut credamus & perstemus in tentationibus: quandoquidē semper expectamus Christū ueniētē, quacunq; tandē uigilia noctis uenerit. Argue peccantes, cōminare iudiciū dei duris, exhortare pios ut pergant, alios ut redeant ad cor. Vides hic mandari prædicationē legis & euangelij. Lex terret, euangelium consolatur. Atq; hæc, inquit, agito cum omni μακροθυμία, id est longanimitate, qua patienter feras, & non cesses à doctrina, si qui mox non credūt, si qui etiā resistunt, fortè post credituri, sicut supra, cap. 2.

Tolerantem malos, &c.

Porrò non frustra monet ita uigilare episcopū. Nā inquit, tempus erit, quando sanā doctrinā non sustinebunt, &c. sicut supra diximus. Hunc populum stultū, qui bonos prædicatores eijcit, & querit tales, qui

prurientibus auribus placeat, describit sic Esaias, cap. 50. Populus ad iracundiam prouocans est, &c.

Nam ipse iam immolor, &c.

Alia causa cur uigilet Timotheus: nam, inquit, ego amplius huic negotio adesse non potero, qui iam impleto meo ministerio, sum deo per mortem meam immolandus. Hoc iam per spiritum præcognouit Paulus, quo simul Timotheo & omnibus episcopis, constantie & fidei scopum præscribit, ut sui similes munus demandatum exequantur, usque in cõsumationem uitæ, ut supra diximus.

Certamen bonum decertauit.

Non de se, sed de donis dei gloriatur, qui eum confortauerat, ut hæc omnia perficeret: sicut alibi ait, Omnia possum in eo qui me confortat. Quod uero addit, reposita, &c. Nihil est quod hic meritum humanum stulte cogites. De eo enim dicit, quod sibi repositum est, & quod sibi reddendum est à deo, non quod suis meritis debetur. Filius enim erat Paulus & hæres, non seruus mercenarius, qui non manet in domo in æternum. Ipse acceperat omnia à deo, scilicet ut ab impietate cõuerteretur ad Christum, fieret apostolus, ministerium egregie expleret, &c. Et hæc ipsa dona deus coronabit. Dei sunt nostra merita, & dei sunt nostra præmia: & rursum ipsius omnia nostra sunt, quia filij sumus

ANNOT. IOANNIS POMERANI
quotquot Christi aduentum diligimus, cuius aduentum certe impij non diligunt: uellent enim nunquam uenturum, &c.

Da operam.
Quaedam familiaria scribit.

Alexander faber ærarius.

Duo genera describit illorum qui fauere uidentur euangelio, sed probantur in tentatione. Nam alij resistunt, & incipiunt oppugnare uerbum ueritatis, sicut Alexander: qui ut lupi cauendi sunt, qui suam mercedem apud iustum iudicem inuenient. Alij infirmitate humana dissimulant, non audent palam confiteri quod credunt: illis hoc ipsum non imputetur: erunt enim olim per Christum fortes, qui adhuc imbecilles sunt. Ex quorum numero fuerunt, qui Paulum deseruerunt, cum primum coram Nerone sisteretur: quod tamen tam triste malum cessit in maiorem Christi & euangelij gloriam, seruato eo, quem omnes deseruerunt: ut prædicatio euangelij per eum in gentibus compleretur. De quo nunc gloriatur, quod in manu dei perire non possit, dicens: Et eripiet, &c.

F I N I S.